

การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านญวน สามเสน

ชุตินา ศรีไชย

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

chutima.sonchai.may@gmail.com

สิงหนาท แสงสีหนาท

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

sangsehanat_s@silpakorn.edu

บทคัดย่อ:

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ทรัพยากรทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวที่สำคัญ เพื่อศึกษาคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ และแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนบ้านญวนสามเสน สำหรับรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การวิเคราะห์ประวัติและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของพื้นที่ การสำรวจทางกายภาพ การใช้พื้นที่ทางสังคม เศรษฐกิจ รวมถึงการใช้แบบสอบถามในการประเมินคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ และการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของคนในชุมชนเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ในปัจจุบัน และนักวิชาการเกี่ยวกับแนวทางหรือหลักการในการอนุรักษ์ชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การเปรียบเทียบเนื้อหา และการวิเคราะห์ค่าทางสถิติ โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านญวนสามเสน มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ เนื่องจากมีคุณค่าความสำคัญในด้านศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เป็นอย่างมาก รวมถึงมีสถาปัตยกรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์หลายแห่ง โดยการอนุรักษ์ชุมชนบ้านญวน สามเสน เพื่อให้รองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปวิธีการในการอนุรักษ์ได้ดังนี้คือ 1) วิธีการทางด้านการให้ความรู้ ข้อมูล และศึกษา วิจัย 2) วิธีการทางด้านการสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังคุณค่า 3) วิธีการทางด้านการมีส่วนร่วม 4) วิธีการทางด้านการเงินและการบริหารจัดการ 5) วิธีการทางด้านกฎหมาย การวางมาตรการ 6) วิธีการทางด้านนโยบายและการบริหารจัดการ และ 7) วิธีการทางด้านการสร้างแรงจูงใจ ซึ่งชุมชนอื่นสามารถใช้แบบแผนแนวทางในการอนุรักษ์ของผลการศึกษานี้เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนของตนเองในการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ซึ่งจะช่วยลดการสูญเสียคุณค่าของพื้นที่ได้ในอนาคต

คำสำคัญ: การอนุรักษ์, แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ชุมชนบ้านญวน สามเสน

Cultural Tourism Conservation: A Case Study on Ban Yuan Community, Samsen District

Abstract:

This research aimed to study the history, background culture and tourism. To study the value of importance area and preservation of Yuan Community, Samsen. To support as cultural tourism, in regard to the issue of cultural tourism. The research has been conducted by using several tools of data collection and analysis such as: an analysis of history and community setting, physical survey, land use according to socio and economic dimensions, questionnaires for evaluating the site and resident-perception of the use of community-spaces, and for assessing experts' opinion of the approaches of community preservation in order to maintain cultural tourism, and vice versa. Content analysis was applied for qualitative data and statistical analysis was utilized for assessing means and standard deviation of quantitative data.

The key findings are that Ban Yuan Community, Samsen, is available to be promoted as cultural tourism site in terms of its value in religion, culture, history, as well as, invaluable architectures. The preservation of Ban Yuan Community could be delivered as follows: 1) proving knowledge and information, studying and researching, of community's preaervation-worthy issues, 2) raising community's awareness of settlement conservation, 3) encouraging people to participate in development processes, 4) providing financial support and management, 5) implementing through legal and regulations, 6) applying urban policies and management, and 7) utilizing incentive for conservation purpose. Providing pragmatic approaches for generating cultural tourism along with community conservation, the results of this research can be generalized to others communities in order to secure their cultural value and community identity.

Keyword: Conservation, Cultural Tourism, Ban Yuan Community, Samsen District

1. บทนำ

ชาวนวน สามเสน เป็นชาวนวนที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในประเทศญวน หรือประเทศเวียดนามในปัจจุบัน ซึ่งบรรพบุรุษของชาวนวนสามเสน ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ในสมัยรัชการที่ 3 โดยมุ่งหวังเสรีภาพในการถือและประกอบกิจการศาสนา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ให้คริสตังญวนจำนวนประมาณ 1,350 คน ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณวัดสัมเกลียง เหนือบ้านเขมร ซึ่งมีคริสต์จำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ก่อนแล้ว และทรงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างโบสถ์หลังแรก ซึ่งเป็นโบสถ์ชั่วคราวทำด้วยไม้ไผ่ใช้ชื่อว่า “วัดแซงต์ฟรังซัวซาเวียร์” (วัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์) เพื่อใช้เป็นที่พักประกอบกิจการศาสนา (งามพิศ สัตย์สงวน, 2545: 83)

ปัจจุบันชุมชนชาวนวน สามเสน เป็นชุมชนคาทอลิกอยู่ติดกับชุมชนเขมรโปรตุเกส เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวบ้านเรียกบริเวณชุมชนเขมรโปรตุเกสว่า “บ้านเขมร” และเรียกชุมชนชาวนวนซึ่งอยู่ด้านนอกถัดออกมาว่า “บ้านญวน” ซึ่งเป็นกลุ่มญวนเก่า นอกจากนี้ชุมชนแห่งนี้ยังเป็นที่อยู่อาศัยของคนไทยเชื้อสายต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประกอบไปด้วย ชาวเขมร ชาวนวน ชาวจีน ชาวโปรตุเกส และชาวไทย ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ ตามเชื้อชาติของตนเอง โดยชุมชนชาวจีนที่อาศัยอยู่ติดกับสะพานกรุงธน เรียกว่า ชุมชนราชผาตัดบึง และชุมชนคนไทยชายน้ำบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยา ที่เป็นคนไทยจากภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เดินทางมาในลักษณะพ่อค้ามาตั้งรกราก เรียกว่า ชุมชนมิตรคาม (สุดารัตน์ แสงจันทร์, 2551: 21)

โดยลักษณะทั่วไปของชุมชนชาวนวนสามเสนในปัจจุบันนี้เป็นชุมชนที่ค่อนข้างเล็กและคับคั่ง เนื่องจากเป็นที่ตั้งของโรงเรียนฝรั่งหลายโรงเรียน ทำให้มีการจราจรหนาแน่นและติดขัด และเนื่องจากชุมชนนี้เป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งมานาน ดังนั้นบ้านเรือน จึงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนลูกหลานที่เพิ่มขึ้นด้วย ในปัจจุบันถึงแม้ว่าวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับชนชาตินั้นแทบจะไม่มีให้เห็นแล้วเนื่องจากยุคสมัยที่เปลี่ยนไป แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นแกนหลักของสังคมที่ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน คือ ศาสนา นอกจากนี้แล้วก็ยังปรากฏร่องรอยทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้เห็นอยู่บ้าง เช่น วัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์ (วัดญวน) โบสถ์วัดคอนเซ็ปชัญ (วัดเขมร) สุสานวัดนักบุญ ฟรังซิสซาเวียร์ และสุสานวัดคอนเซ็ปชัญ เป็นต้น และอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้ชุมชนชาวนวนสามเสนแห่งนี้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปว่าเป็นที่อยู่อาศัยของคนเชื้อสายญวน คือ วัฒนธรรมทางด้านอาหาร เนื่องจากภายในซอยสามเสน 13 จะมีขายอาหารญวนสูตรต้นตำรับในช่วงเช้าของทุกวัน เช่น ปากหม้อญวน ปลาจิ้มสุรา หมั่นโถว หมั่นโถวทอด ขนมนึ่ง ข้าวเหนียว ข้าวเหนียวต้ม ก๋วยจั๊บญวน หมวยเวียดนาม ใส้ใหญ่ ขนมนึ่ง เป็นต้น

ชุมชนบ้านญวน สามเสน ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีจุดเด่นทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ และที่ผ่านมามีหลายฝ่ายก็ได้มีการศึกษาแล้วว่าชุมชนบ้านญวน สามเสน มีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงพยายามผลักดันพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมและสืบสานวิถีชีวิตของชุมชนที่มีมาในอดีตให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยว แต่ถึงอย่างไรนั้นหากขาดการวางแผนและจัดการที่ดี ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ และส่งผลกระทบต่อชุมชนที่เป็นชุมชนเก่าแก่และมีประวัติศาสตร์อันยาวนานได้

อย่างไรก็ตามการผลักดันชุมชนบ้านญวนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความสำคัญนั้น ยังไม่มีแนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมต่อการรักษาความเป็นชุมชน พร้อมกับกับการส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาด้านการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทางด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นและสนับสนุนให้ชาวบ้าน และทุกภาคส่วนเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ร่วมกันพัฒนา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ดั้งเดิมในพื้นที่ให้คงอยู่ และจะได้นำผลการวิจัยที่ได้นี้ไปเผยแพร่ให้กับชุมชนอื่นที่สนใจต่อไป

ภาพที่ 1: แสดงขอบเขตชุมชนบริเวณพื้นที่ศึกษาชุมชนญวน สามเสน

ที่มา: ปรับปรุงเพิ่มเติมจาก สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. ระบบภูมิสารสนเทศ บนระบบเครือข่าย พ.ศ.2560.

2. วัตถุประสงค์ของบทความ

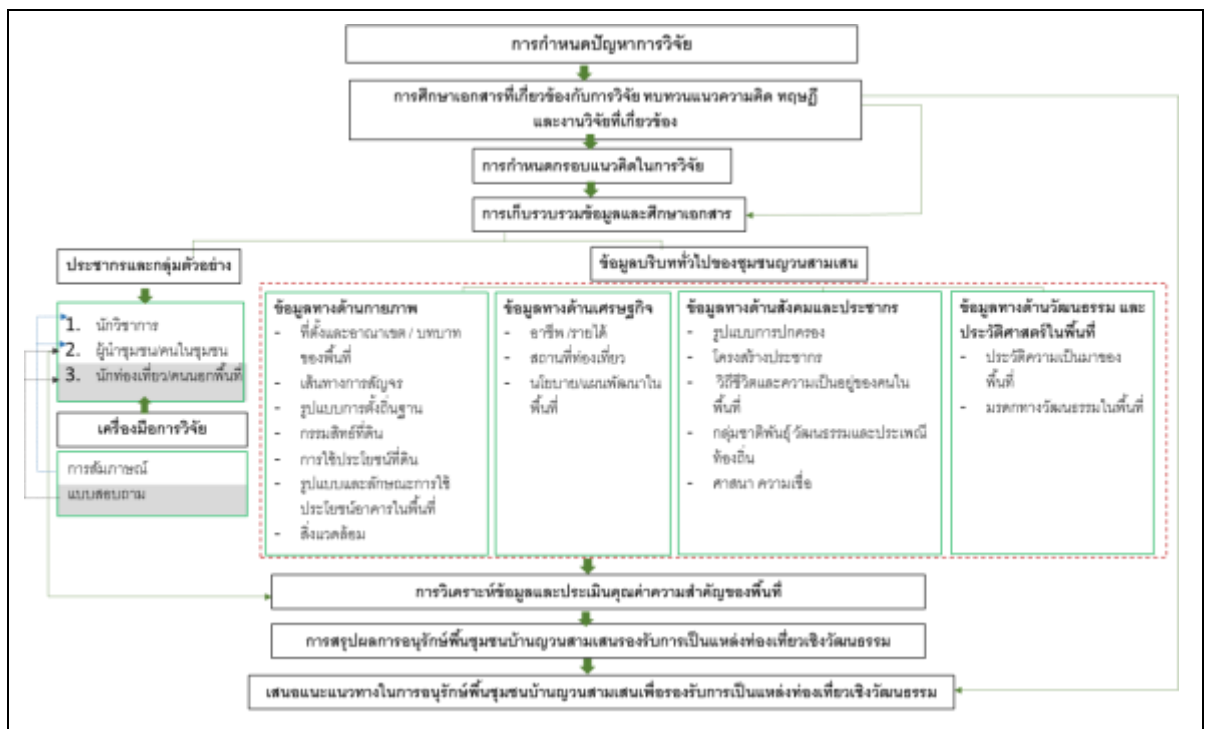
1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และทรัพยากรทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนบ้านญวน สามเสน
2. เพื่อศึกษาคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ รวมถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ และนักวิชาการต่อคุณค่าความสำคัญของพื้นที่
3. เพื่อเสนอแนวทางซึ่งนำไปสู่การอนุรักษ์ชุมชนบ้านญวน สามเสน ในการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3. วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัย สามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ข้อสำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดปัญหาการวิจัย
2. การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้อง
3. การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อวางแผนดำเนินการวิจัยและเป็นแนวทางในการศึกษา
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ การจัดทำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดย แบ่งกลุ่มตัวอย่างการวิจัยออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้
 - กลุ่มที่ 1 นักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน คนภายนอกพื้นที่
 - กลุ่มที่ 2 ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำชุมชน หรือ ปราชญ์ชุมชน ที่มีความรู้ความเข้าใจในสภาพพื้นที่ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
 - กลุ่มที่ 3 นักวิชาการด้านการอนุรักษ์ชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - 4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลบริบททั่วไปของชุมชนบ้านญวน สามเสน ได้แก่ ข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ในพื้นที่

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ และนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้มาสรุปผล โดยการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น
 - 5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป โดยใช้วิธีการสรุป จัดกลุ่ม และแสดงออกมาในรูปแบบ ตาราง แผนภูมิ และการเขียนบรรยายเชิงพรรณนาประกอบ เป็นต้น
 - 5.2 การวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การเปรียบเทียบเนื้อหา พร้อมทั้งนำเอาแนวคิดทฤษฎีมาสนับสนุนในการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้การเปรียบเทียบเนื้อหา และการวิเคราะห์ค่าทางสถิติ
6. การสรุปผล เป็นการอภิปรายและสรุปผลการศึกษา ข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนบ้านญวน สามเสน เพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรวมทั้งข้อบกพร่องในการวิจัยและข้อเสนอแนะที่ควรดำเนินการวิจัยในครั้งต่อไป

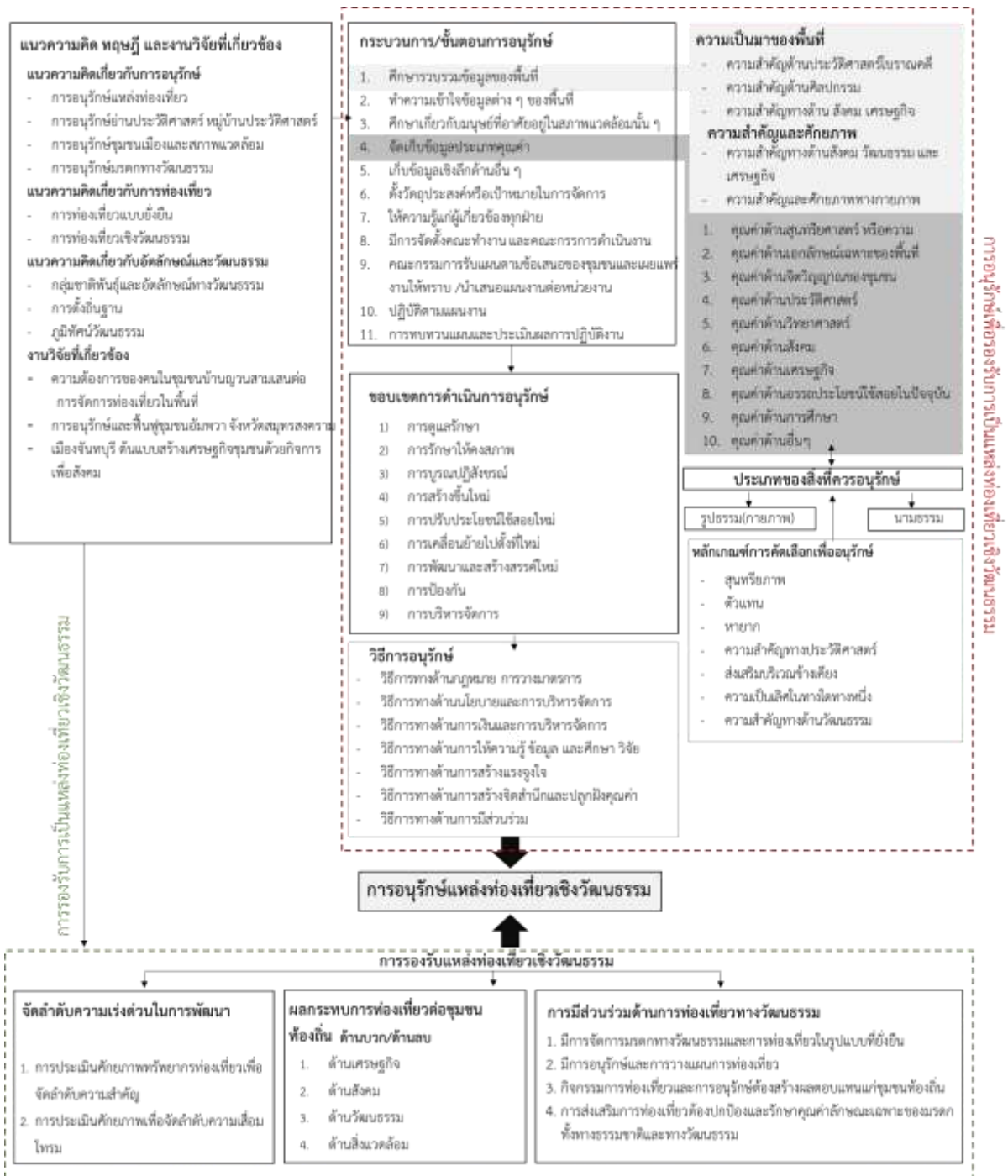
ภาพที่ 2: แสดงการดำเนินการวิจัย

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการประกอบงานวิจัยนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างเป็นกรอบแนวคิดหลัก ที่จะป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย ได้ดังนี้ คือ ในส่วนของแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การท่องเที่ยว และอัตลักษณ์วัฒนธรรม รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านพื้นที่ และด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ซึ่งจากการศึกษาผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการหรือขั้นตอนการอนุรักษ์ ได้ดังนี้คือ 1) ต้องศึกษารวบรวมข้อมูลของพื้นที่ โดยให้ความสำคัญทั้งทางด้านความเป็นมา ความสำคัญและศักยภาพของพื้นที่ 2) ทำความเข้าใจข้อมูลต่าง ๆ ของพื้นที่ 3) มีการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ 4) จัดเก็บข้อมูลประเภทคุณค่า เพื่อหาคุณค่าความสำคัญของพื้นที่และสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ 5) เก็บข้อมูลเชิงลึกด้านอื่น ๆ 6) ตั้งวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการจัดการ

7) ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย 8) มีการจัดตั้งคณะทำงาน และคณะกรรมการดำเนินงานคณะกรรมการรับแผนตามข้อเสนอของชุมชนและเผยแพร่งานให้ทราบ รวมถึงมีการนำเสนอแผนงานต่อหน่วยงานที่คาดว่าจะให้การสนับสนุนได้ทั้งเรื่องทุนและแนวทางการจัดการ 9) ปฏิบัติตามแผนงาน และ 10) การทบทวนแผนและประเมินผลการปฏิบัติงาน

โดยขอบเขตของการอนุรักษ์ประกอบด้วย การดูแลรักษา, การรักษาให้คงสภาพ, การบูรณปฏิสังขรณ์, การสร้างชิ้นใหม่, การปรับปรุงประโยชน์ใช้สอยใหม่, การเคลื่อนย้ายไปตั้งที่ใหม่, การพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่, การป้องกัน, และการบริหารจัดการ ซึ่งมีวิธีการในการอนุรักษ์ ดังนี้ 1) วิธีการทางด้านกฎหมาย การวางมาตรการ 2) วิธีการทางด้านนโยบายและการบริหารจัดการ 3) วิธีการทางการเงินและการบริหารจัดการ 4) วิธีการทางการให้ความรู้ ข้อมูล และศึกษา วิจัย 5) วิธีการทางการสร้างแรงจูงใจ 6) วิธีการทางการสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังคุณค่า และ 7) วิธีการทางการมีส่วนร่วม (ดังแสดงในภาพที่ 3)

ภาพที่ 3: แสดงกรอบทฤษฎีและแนวคิดในการวิจัย

โดยกระบวนการก่อนที่จะมีการตัดสินใจในการอนุรักษ์ สภาพแวดล้อม ชุมชน เมือง ศิลปวัฒนธรรม อาคาร โบราณสถาน และบริหารจัดการมรดกที่เกี่ยวข้อง จะต้องศึกษาวิจัยในทุกสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเพื่อตระหนักถึงคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม แล้วทำการประเมินคุณค่า ผู้วิจัยจึงได้มีการจัดเก็บข้อมูลประเภทคุณค่าของพื้นที่ โดยสอบถามความคิดเห็นด้านคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ชุมชนบ้านญวนสามเสน จากนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนทั้ง 40 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มประกอบด้วย 1) กลุ่มนักท่องเที่ยว ผู้มาเยือน และคนภายนอกพื้นที่ ที่เคยมาเยือนพื้นที่ชุมชนบ้านญวนสามเสน หรือมีความรู้จัก

ชุมชนเป็นอย่างดี จำนวน 20 คน และ 2) คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นเวลานาน และมีความเข้าใจในชุมชน จำนวน 20 คน และนำไปวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีโดยการแยกประเภทและวิเคราะห์คุณค่าความสำคัญในแต่ละด้าน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2549: 62-64) ประกอบด้วย 1) คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ หรือความงาม (Aesthetic Value) 2) คุณค่าด้านเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ (Rarity and Uniqueness Value) 3) คุณค่าด้านจิตวิญญาณของชุมชน (Spiritual Value) 4) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ (Historic Value) 5) คุณค่าด้านสังคม (Social Value) 6) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ (Economic Value) 7) คุณค่าด้านอรรถประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบัน (Contemporary Functional Value) 8) คุณค่าด้านการศึกษา (Education Value) และ 9) คุณค่าด้านศาสนาและวัฒนธรรม (Religion and Culture Value) จนได้ข้อสรุป ดังนี้

ตาราง 1: แสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ชุมชนบ้านญวน สามเสน

คุณค่าของพื้นที่	นักท่องเที่ยว/ มาเยือน		คนในพื้นที่		สรุปรวม			สรุปจากทฤษฎี	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.	ระดับ ความสำคัญ		
1.คุณค่าด้านศาสนาและวัฒนธรรม	.390	1.02	5.00	0.00	4.45	0.90	มากที่สุด	1	1
2.คุณค่าด้านจิตวิญญาณของชุมชน	3.70	1.13	4.60	0.52	4.15	0.98	มาก	2	5
3.คุณค่าด้านประวัติศาสตร์	.385	0.99	4.30	0.48	4.08	0.80	มาก	3	1
4.คุณค่าด้านการศึกษา	3.60	0.99	4.40	0.97	4.00	1.04	มาก	4	4
5.คุณค่าด้านเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่	.375	0.97	3.90	0.88	3.83	0.90	มาก	5	2
6.คุณค่าด้านสังคม	.355	0.94	3.90	0.88	3.73	0.91	มาก	6	3
7.คุณค่าด้านอรรถประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบัน	3.10	1.07	4.30	0.48	3.70	1.02	มาก	7	5
8.คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ หรือความงาม	.350	0.95	3.60	0.97	3.55	0.93	มาก	8	7
9.คุณค่าด้านเศรษฐกิจ	3.20	1.15	3.00	0.00	3.10	0.81	ปานกลาง	9	6
รวม	3.57	0.08	4.11	0.38	3.84	0.08	มาก		

เมื่อนำความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถาม มาสรุปร่วมกับทฤษฎี โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกหรือตัดสินใจเพื่ออนุรักษ์ในด้านต่าง ๆ พบว่าพื้นที่ชุมชนบ้านญวนสามเสน มีคุณค่าความสำคัญด้านศาสนาและวัฒนธรรม และคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ เป็นอันดับแรก รองลงมาคือคุณค่าด้านจิตวิญญาณของชุมชน คุณค่าด้านการศึกษา และคุณค่าด้านสังคม และลำดับสุดท้ายคือคุณค่าด้านเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ คุณค่าด้านอรรถประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบัน คุณค่าด้านเศรษฐกิจ และคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์หรือความงาม

และจากการวิเคราะห์ถึงสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในพื้นที่ โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกหรือตัดสินใจเพื่ออนุรักษ์ในด้านต่าง ๆ (Catanese & Snyder, 1979 อ้างอิงใน สิทธิพร ภิรมย์รัตน์, 2546-2547, 43) คือ 1) สุนทรียภาพ (Aesthetic) 2) ตัวแทน (Typical) 3) หายาก (Scarcity) 4) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ (Historic Role) 5) ส่งเสริมบริเวณข้างเคียง (Enhancement of Adjacent Area) และ 6) ความสำคัญทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Significance) ร่วมกับการสอบถามความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนทั้ง 40 คน พบว่าสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในพื้นที่ชุมชนบ้านญวน สามเสน ที่เป็นรูปธรรม หรือกายภาพ ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ลำดับแรก ประกอบด้วย วัดราชาธิวาสวิหาร, วัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์ และวัดคอนเซ็ปชัน สิ่งทีควรค่าลำดับที่สอง ประกอบด้วย สุสานวัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์, สุสานวัดคอนเซ็ปชัน, รร.ฟรังซิสเซเวียร์คอนแวนต์, รร.เซนต์คาเบรียล, ศาลเจ้าแม่ทับทิม, รร.คอนเซ็ปชัน, ช่องมองทิวทัศน์บริเวณท่าเรือ และบ้านขนมปังขิง และสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ลำดับสุดท้ายคือ รร.โยนออฟอาร์ค โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 2: แสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในพื้นที่ชุมชนบ้านญวน สามเสน

คุณค่าและความสำคัญด้านกายภาพที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ (สิ่งที่เป็นรูปธรรม)	นักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน		คนในพื้นที่		สรุปรวม				สรุปจากสถิติ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.	ระดับความสำคัญ		
1. วัดราชาธิวาสวิหาร	4.05	0.94	4.30	0.48	4.13	0.75	มาก	1	1
2. วัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์	3.95	1.00	4.30	0.48	4.10	0.81	มาก	2	1
3. วัดคอนเซ็ปชัน	3.90	0.97	4.30	0.48	4.03	0.78	มาก	3	1
4. สุสานวัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์	3.75	0.91	4.40	0.52	3.97	0.80	มาก	4	2
5. สุสานวัดคอนเซ็ปชัน	3.75	0.85	4.40	0.52	3.97	0.76	มาก	4	2
6. รร. เซนต์ฟรังซิสเซเวียร์คอนแวนต์	3.45	1.10	5.00	0.00	3.97	1.10	มาก	4	2
7. รร. เซนต์คาเบรียล	3.45	1.05	5.00	0.00	3.97	1.07	มาก	4	2
8. ศาลเจ้าแม่ทับทิม	4.10	0.91	3.40	0.52	3.87	0.81	มาก	5	2
9. รร. โยนออฟอาร์ค	3.35	1.09	4.70	0.48	3.80	1.07	มาก	6	3
10. รร. คอนเซ็ปชัน (ปิดแล้ว)	3.25	1.21	4.70	0.48	3.73	1.17	มาก	7	2
11. ช่องมองทิวทัศน์บริเวณท่าเรือ	3.75	1.07	3.60	0.97	3.70	1.00	มาก	8	2
12. บ้านขนมปังขิง	4.20	1.01	2.60	0.97	3.67	1.26	มาก	9	2
รวม	3.75	0.10	4.23	0.29	3.91	0.18	มาก		

และสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ที่เป็นนามธรรม ลำดับแรก คือ ภูมิปัญญาการทำอาหารญวน ลำดับที่สอง คือ การขายอาหารญวน ประวัติศาสตร์ความเป็นมา และการนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และลำดับสุดท้าย คือ พิธีกรรมทางศาสนาคริสต์และกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 3: แสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในพื้นที่ชุมชนบ้านญวน สามเสน

คุณค่าและความสำคัญด้านสังคม ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ (สิ่งที่เป็นนามธรรม)	นักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน		คนในพื้นที่		สรุปรวม				สรุปจากสถิติ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.	ระดับความสำคัญ		
1. ภูมิปัญญาการทำอาหารญวน	4.35	0.75	5.00	0.00	4.57	0.62	มากที่สุด	1	1
2. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนชาวญวนสามเสน	4.30	0.80	5.00	0.00	4.53	0.66	มากที่สุด	2	2
3. การขายอาหารญวน	4.10	0.97	5.00	0.00	4.40	0.81	มากที่สุด	3	1
4. พิธีกรรมทางศาสนาคริสต์	4.10	0.85	5.00	0.00	4.40	0.75	มากที่สุด	3	2
5. นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก	3.95	0.89	5.00	0.00	4.30	0.82	มากที่สุด	4	1
6. กลุ่มชาติพันธุ์	3.95	0.83	3.60	0.97	3.83	0.89	มาก	5	2
รวม	4.13	0.08	4.77	0.39	4.34	0.10	มากที่สุด		

จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการอนุรักษ์ชุมชนบ้านฉนวนสามเสน โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้ คือ

ภาพที่ 4: แสดงขอบเขตของการดำเนินการในการจัดการพื้นที่ชุมชนบ้านฉนวนสามเสน เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชน

ส่วนที่ 1 เป็นการเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ในรูปแบบทางกายภาพ ซึ่งหากจะทำการอนุรักษ์ได้นั้น ต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์พื้นที่แต่ละด้านโดยละเอียด เช่น สภาพจริงของอาคาร ทั้งเรื่ององค์รวม โครงสร้าง ส่วนประกอบ งานตกแต่ง งานระบบ การใช้สอย การดูแลรักษา เป็นต้น จึงจะสามารถกำหนดได้ว่า พื้นที่ใดควรมีการดูแลรักษา รักษาให้คงสภาพ บูรณปฏิสังขรณ์ สร้างขึ้นใหม่ ปรับประโยชน์ใช้สอยใหม่ เคลื่อนย้ายไปตั้งที่ใหม่ พัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่ หรือป้องกัน เป็นต้น ซึ่งอาจจะเป็นข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป

และในส่วนที่ 2 ด้านการบริหารจัดการพื้นที่ ซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งเครื่องมือในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้ในเวลาเดียวกัน ในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ในรูปแบบของการบริหารจัดการเป็นหลัก เพื่อเป็นกรอบหรือแนวทางให้ชุมชนในการทำการอนุรักษ์ต่อไป ซึ่งจากการศึกษาทฤษฎี และมีการวิเคราะห์ร่วมกับพื้นที่ไปแล้วนั้น สามารถสรุปแนวทางการอนุรักษ์ ได้ออกเป็น 7 ข้อ ดังนี้คือ

1. วิธีการทางด้านการให้ความรู้ ข้อมูล และศึกษา วิจัย ประกอบด้วย
 - การจัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในพื้นที่เพื่อเผยแพร่ไปยังนักท่องเที่ยวให้เข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และวัฒนธรรมของพื้นที่

- การให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ประชาชน โดยให้ทุกฝ่ายได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
 - ควรมีการนำเสนอข้อมูลที่มีคุณภาพ ที่จะสร้างความเข้าใจและความจำเป็นในการสงวนรักษาไว้ให้ผู้มาเยี่ยมชม
 - สนับสนุนให้มีการฝึกอบรม และสร้างงานมัคคุเทศก์นำชมโบราณสถานให้กับชุมชนท้องถิ่น
 - แผนการจัดการ ต้องให้ความสำคัญกับการให้ความรู้และการฝึกอบรมของนักการเมือง นักวางแผน นักวิจัย นักออกแบบสถาปนิก ผู้ตีความมรดกทางวัฒนธรรม นักอนุรักษ์ และผู้บริหาร
 - การฝึกอบรมบุคลากร (Training Staff) เป็นการฝึกอบรมบุคลากรท้องถิ่นทุกประเภททุกระดับให้มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและวิถีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งจะช่วยยกระดับของการบริการท่องเที่ยว
2. วิธีการทางด้านการสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังคุณค่า ประกอบด้วย
- การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยการให้ความรู้ความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกในการป้องกัน รักษา ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับแรก รวมถึงเคารพต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และขนบธรรมเนียม กระตุ้นให้ผู้มาเยือนทำตัวให้เข้าบ้านยินดีต้อนรับ โดยเคารพต่อคุณค่าและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น
 - การปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษา วัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญ และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วย และได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ
 - การจัดงานประเพณีหรือกิจกรรม โดยจัดในช่วงเวลาที่เหมาะสม และถูกต้องกับประเพณีและกิจกรรมเหล่านั้น พร้อมทั้งชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมนั้นด้วย
3. วิธีการทางด้านการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย
- การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การลงทุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็ก การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านมาขาย การจ้างงานในธุรกิจท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวด้วย
 - การปรึกษากันระหว่างผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชน (Consulting Stakeholders and the Public) เป็นการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างรัฐบาล ผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมงานกันในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์
4. วิธีการทางการเงินและการบริหารจัดการ ประกอบด้วย
- รัฐบาลควรให้เงินช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ในพื้นที่ที่มีคุณค่า รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน
 - การจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนเพื่อการอนุรักษ์
 - การกำหนดค่าปรับสำหรับผู้ฝ่าฝืน และนำค่าปรับมาใช้เพื่อการอนุรักษ์
 - การสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น (Supporting Local Economics) เป็นการรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาควบคู่ไปกับด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อมด้วย
 - มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวนั้นเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

- มีการส่งเสริมและจำหน่ายผลผลิตศิลปหัตถกรรมพื้นฐานหรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่อาจก่อให้เกิดรายได้แก่ท้องถิ่น และรับประกันว่าการบูรณาการทางวัฒนธรรม ความผสมกลมกลืนของมรดกทางวัฒนธรรมไม่ถูกลดระดับไป
- การลดการบริโภคและของเสียที่เกินความจำเป็น (Reducing Over Consumption and Waste) เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำบำรุงรักษาสสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

5. วิธีการทางด้านกฎหมาย การวางมาตรการ ประกอบด้วย

- การวางผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่
- การดำเนินการวางมาตรการป้องกันคุ้มครองการอนุรักษ์พื้นที่ และพื้นที่ต่อเนื่อง ในบริเวณพื้นที่ที่มีคุณค่า เช่น บริเวณวัดราชาธิวาส วัดคอนเซ็ปชัญ วัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์ เพื่อไม่ให้เกิดการทำลายหรือรบกวนสิ่งที่มีคุณค่ารวมถึงสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของพื้นที่
- การใช้ข้อบัญญัติของท้องถิ่นแนะนำ (Design Guidelines) เพื่อการอนุรักษ์ชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม
- การใช้ข้อบัญญัติของท้องถิ่นควบคุมการก่อสร้างและดัดแปลงอาคาร ควบคุมอาคารความสูง การถอยร่น การออกแบบอาคารในบริเวณอนุรักษ์
- การใช้วิธีเวนคืนที่ดินเพื่ออนุรักษ์ในบริเวณพื้นที่ที่มีคุณค่า หรืออาจมีการให้ซื้อขายในราคาตลาดเพื่อเข้าครอบครองเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยภาครัฐหรือภาคเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร รวมถึงการบันทึกข้อจำกัดของการเปลี่ยนแปลงในอนาคตสลักไว้หลังโฉนด เช่น บริเวณ รร.คอนเซ็ปชัญ ที่ปัจจุบันถูกปิดและไม่มีการใช้ประโยชน์

6. วิธีการทางด้านนโยบายและการบริหารจัดการ ประกอบด้วย

- องค์กรของมรดกทางวัฒนธรรมต้องได้รับความคุ้มครองความเป็นของแท้และดั้งเดิม จำกัดปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่ควบคุมไม่ได้ให้เหลือน้อยที่สุด และหลีกเลี่ยงการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในสถานที่หนึ่งในจำนวนที่มากจนเกินไปในช่วงเวลาเดียวกัน
- การวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวควรจัดเตรียมความสะดวกสบายปลอดภัยและสวัสดิการแก่ผู้มาเยือน แต่ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อลักษณะที่สำคัญ รวมถึงควรคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ และความสะอาดของพื้นที่
- การรักษาความหลากหลาย (Maintaining Diversity) เป็นการรักษาความหลากหลายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เช่น ประวัติศาสตร์ กลุ่มชาติพันธุ์ สถาปัตยกรรม และการนับถือศาสนา เป็นต้น และควรคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคม และวัฒนธรรมอันหลากหลาย ซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวระยะยาว และช่วยขยายฐานการท่องเที่ยว
- นโยบายการอนุรักษ์และการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องส่งเสริมมาตรการในการกระจายรายได้จากนักท่องเที่ยวให้ทั่วถึง และส่วนสำคัญของรายได้จากการท่องเที่ยว ควรนำกลับมาใช้ในการปกป้องคุ้มครองในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ
- การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวควรสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่นทุกระดับ

- การอนุรักษ์การท่องเที่ยวควรรักษาเสน่ห์ของเมืองที่มีคุณภาพ ที่จะสร้างความเข้าใจและความจำเป็นในการสงวนรักษาไว้ให้ผู้มาเยี่ยมชมเยือน ซึ่งควรอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญเฉพาะของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งมีการศึกษาวิจัย และค้นคว้าข้อมูลใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

7. วิธีการทางการสร้างแรงจูงใจ ประกอบด้วย

- การปรับปรุงอาคารเดิมเพื่อให้ประโยชน์ใหม่และมีผลตอบแทนเป็นรายได้ หรืออาจมีการลดหย่อนภาษีเพื่อจูงใจให้เกิดการอนุรักษ์ เช่น บ้านขนมปังขิง ที่มีกระจายในพื้นที่

5. การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านญวน สามเสน มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาคูณค่าความสำคัญของพื้นที่ และแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์เพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผ่านกรณีศึกษาชุมชนบ้านญวน สามเสน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ ความเป็นมา รวมถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนบ้านญวน สามเสน โดยการศึกษาและเก็บรวบรวมสภาพทั่วไปของพื้นที่ชุมชนบ้านญวน สามเสน และจัดเก็บข้อมูลลักษณะความสำคัญของพื้นที่ โดยแบ่งประเภทของสิ่งที่จะอนุรักษ์เป็น 2 รูปแบบ คือ สิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือกายภาพ และสิ่งที่เป็นนามธรรม ดังนี้ สิ่งที่เป็นนามธรรมหรือกายภาพในพื้นที่ชุมชนบ้านญวน สามเสน ประกอบด้วย ขนมปังขิง (Ginger bread house), ช่องมองทิวทัศน์บริเวณท่าเรือ, ศาลเจ้าแม่ทับทิม, วัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์, วัดคอนเซ็ปชัน, วัดราชาธิวาสวรวิหาร, สุสานวัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์, สุสานวัดคอนเซ็ปชัน, รร.โยนออฟอาร์ค, รร.เซนต์คาเบรียลคอนแวนต์, รร.เซนต์คาเบรียล และรร.คอนเซ็ปชัน (ปัจจุบันปิดให้บริการแล้ว) และสิ่งที่เป็นนามธรรม ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนญวน, การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาคริสต์, การนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก, ภูมิปัญญาการทำอาหารญวน, การเป็นที่อยู่ของกลุ่มคนหลายเชื้อชาติ ทั้งญวน โปรตุเกส เขมร ไทย จีน และการประกอบอาชีพการขายอาหารญวน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาคูณค่าความสำคัญของพื้นที่ รวมถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่และนักวิชาการ ต่อคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ ซึ่งจากการวิเคราะห์คุณค่าความสำคัญของพื้นที่จากทฤษฎี รวมถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว และประชาชนในพื้นที่ทั้ง 40 คน พบว่าพื้นที่ชุมชนบ้านญวนสามเสน มีคุณค่าความสำคัญด้านศาสนาและวัฒนธรรม และคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ เป็นอันดับแรก รองลงมาคือคุณค่าด้านจิตวิญญาณของชุมชน คุณค่าด้านการศึกษา และคุณค่าด้านสังคม และลำดับสุดท้ายคือคุณค่าด้านเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ คุณค่าด้านอรรถประโยชน์ใช้สอยในปัจจุบัน คุณค่าด้านเศรษฐกิจ และคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์หรือความงาม ตามลำดับ

จากการวิเคราะห์ถึงสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ในพื้นที่จากทฤษฎี รวมถึงความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของนักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ พบว่า สิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ลำดับแรก ประกอบด้วย วัดราชาธิวาสวรวิหาร, วัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์ และวัดคอนเซ็ปชัน สิ่งที่ควรค่าลำดับที่สอง ประกอบด้วย สุสานวัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์, สุสานวัดคอนเซ็ปชัน, รร.ฟรังซิสเซเวียร์คอนแวนต์, รร.เซนต์คาเบรียล, ศาลเจ้าแม่ทับทิม, รร.คอนเซ็ปชัน, ช่องมองทิวทัศน์บริเวณท่าเรือ และบ้านขนมปังขิง และสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ลำดับสุดท้ายคือ รร.โยนออฟอาร์ค และสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ที่เป็นนามธรรม ลำดับแรก คือ ภูมิปัญญาการทำอาหารญวน ลำดับที่สอง คือ การขายอาหารญวน, ประวัติศาสตร์ความเป็นมา และการนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และลำดับสุดท้ายคือ พิธีกรรมทางศาสนาคริสต์และกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ถึงอย่างไรนั้นคนส่วนใหญ่ก็ยังมีความคิดเห็นว่าพื้นที่ที่ได้เสนอมานี้มีความสำคัญและมีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ทั้งหมด ซึ่งระดับความสำคัญอยู่ในเกณฑ์สำคัญมาก ถึงมากที่สุด

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ ประชาชนในพื้นที่ คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนญวน สามเสน ที่ทำให้นึกถึงเป็นอันดับแรก คือเรื่องอาหารอาหารญวน มีโบสถ์ฝรั่งเศสซาเวียร์ และลักษณะของชุมชนเขมรโปรตุเกส ที่อยู่กันแบบพี่แบบน้อง รวมถึงมีวัดคอนเซ็ปชัญที่ถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมของคนในหมู่บ้าน โดยสภาพปัญหาที่พบในปัจจุบัน และสิ่งที่ควรปรับปรุงในชุมชนญวนและชุมชนเขมรโปรตุเกส คือ ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการจราจร เรื่องยาเสพติด และการฉกชิงวิ่งราวทรัพย์สินภายในชุมชน ซึ่งหากมีการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย คือ เห็นด้วยที่จะมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากจะทำให้ชุมชนพัฒนายิ่งขึ้น และคนในชุมชนก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวก็นั้นจะทำให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของวัดเก่าแก่ที่มีอยู่ในชุมชน แต่ก็มีส่วนที่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากยังไม่ทราบมาตรการในการดูแลรักษาความปลอดภัยที่ชัดเจนให้แก่คนในหมู่บ้าน และสิ่งที่ควรมีการฟื้นฟูในพื้นที่ชุมชนมีความเห็นว่า ควรมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางด้านอาหารทั้งอาหารญวนและอาหารโปรตุเกส มีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมทางด้านศาสนาและอนุรักษ์การทำโลงศพของวัดคอนเซ็ปชัญ ซึ่งเป็นโลงศพที่มีลวดลายไม่เหมือนกับที่อื่นและมีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน โดยการอนุรักษ์ชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประสบความสำเร็จ ชุมชนคิดว่าควรได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของภาครัฐในการสนับสนุนในการดำเนินการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชุมชน และควรมีการมาลงพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจกับชุมชนก่อน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในภายหลัง

และจากการสัมภาษณ์ นักวิชาการผู้มีความรู้ด้านการอนุรักษ์ และด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 4 คน คือ ประกอบด้วย

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร.ยงธนิศร์ พิมลเสถียร
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร
- 3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุดจิต (เศวตจินดา) สนั่นไหว
- 4) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภวินท์ สิริสาลี

พบว่า การจะอนุรักษ์ชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ต้องทำการตั้งเกณฑ์ก่อนว่าอะไรที่สำคัญต้องหาคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ เลือกวิธีการว่าจะอนุรักษ์แบบใด แล้วค่อยดูว่าจะจัดการอย่างไรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งหากมีการทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นก็จะทำให้เกิด Demand and Supply (อุปทานและอุปสงค์) ดังนั้นต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ Carrying Capacity (ขีดความสามารถในการรองรับ) ร่วมด้วย ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนได้ ซึ่งปัจจุบันหลายภาคส่วนขาดองค์ความรู้ทางด้านนี้เป็นอย่างมาก และมักมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรกับชุมชน เพราะไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งที่มีคุณค่าจริง ๆ ในพื้นที่ ดังนั้นในการอนุรักษ์สิ่งใดจำเป็นที่จะต้องอาศัยข้อมูลเพียงพอ และชาวบ้านต้องยอมรับว่านี่คือตัวตนของพวกเขา และต้องช่วยกันพัฒนาอนุรักษ์ต่อไปแต่ถ้าบางอย่างไม่มีสิ่งที่จะอนุรักษ์ไว้จริง ๆ ถ้าไปทำให้เกิดการอนุรักษ์แบบไร้แนวทางก็อาจจะเป็นการละลายเงินทุนในการพัฒนาได้

ซึ่งจากการสอบถามวิธีการหรือแนวทางในการอนุรักษ์จากวิชาการก็พบว่า มีความสอดคล้องกับทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาแล้วข้างต้น

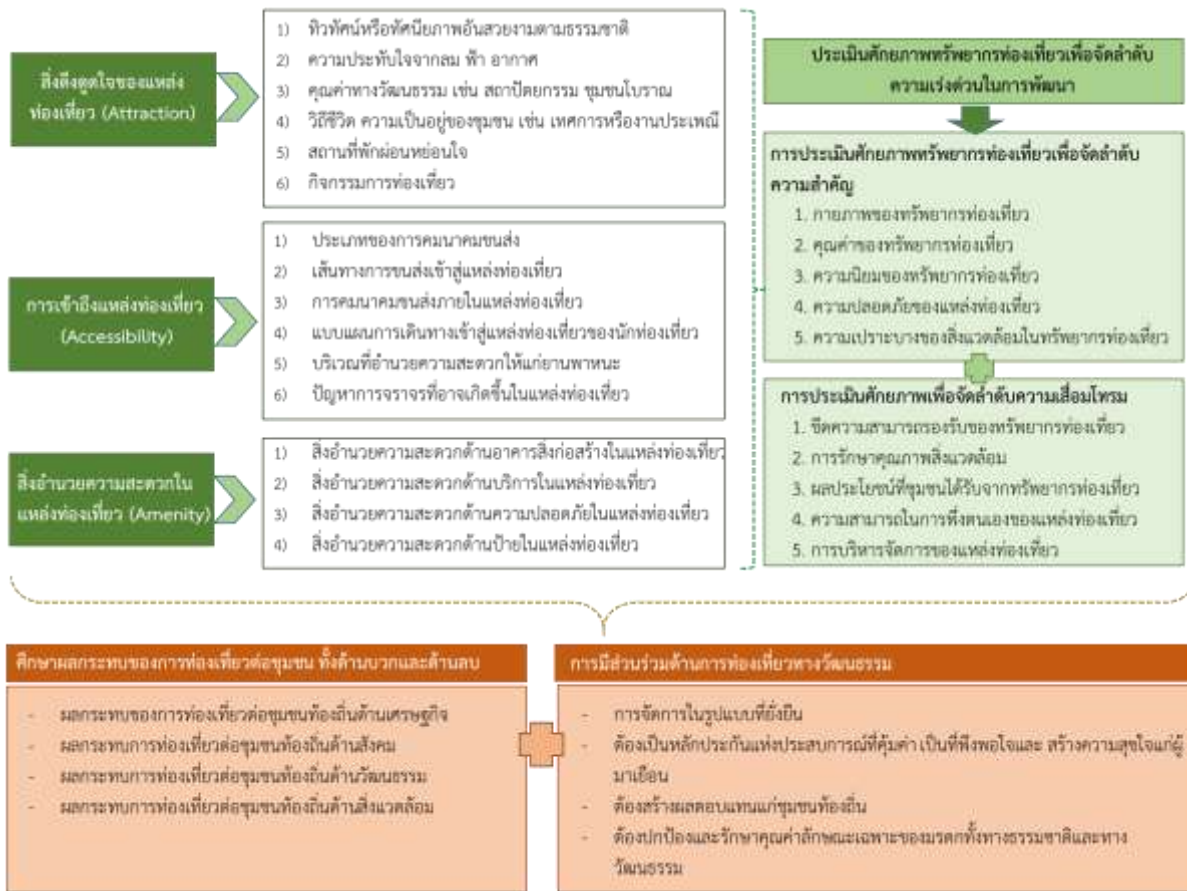
วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางซึ่งนำไปสู่การอนุรักษ์ชุมชนบ้านญวน สามเสน ในการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากข้อค้นพบของการวิจัยนี้ พบว่าชุมชนบ้านญวนสามเสน มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ เนื่องจากมีคุณค่าความสำคัญในด้านศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เป็นอย่างมาก รวมถึงมีสถาปัตยกรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์หลายแห่ง ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวไปในข้างต้น ซึ่งประกอบด้วย 7 ข้อสำคัญ ดังนี้ 1) วิธีการทางการให้ความรู้ ข้อมูล และศึกษา วิจัย 2) วิธีการทางการสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังคุณค่า 3) วิธีการทางการมีส่วนร่วม 4) วิธีการทางการเงินและการบริหาร

จัดการ 5) วิธีการทางด้านกฎหมาย การวางมาตรการ 6) วิธีการทางด้านนโยบายและการบริหารจัดการ 7) วิธีการทางด้าน การสร้างแรงจูงใจ

ภาพที่ 5: แสดงข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนบ้านฉนวนสามเสน

แต่ถึงอย่างไรนั้นงานวิจัยนี้ก็ยังเป็นเพียงข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์เท่านั้น ยังไม่มีการศึกษาว่าพื้นที่ที่มีศักยภาพเพียงพอในการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้หรือไม่ ดังนั้นหากจะมีการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ก็ควรมีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 3 ด้าน คือ 1) สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวอยากเดินเข้าไปแล้วเกิดความเพลินเพลิน หรือได้รับความรู้ 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เป็นปัจจัยสำคัญในการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ และ 3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและอยู่ได้นานขึ้น และนอกจากนี้ควรมีการประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยววันนั้น ๆ เพื่อจัดลำดับความเร่งด่วนในการพัฒนา โดยใช้หลักเกณฑ์สำคัญ 2 หลักเกณฑ์ คือ หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อจัดลำดับความสำคัญ และ หลักเกณฑ์การประเมินศักยภาพเพื่อจัดลำดับความเสื่อมโทรม ซึ่งการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นนั้นจะส่งผลให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนท้องถิ่น ทั้งด้านบวกและด้านลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงต้องอาศัยการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 6: แสดงข้อเสนอแนะการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านญวน สามเสน

โดยขอบเขตในการอนุรักษ์ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นเพียงการศึกษาจากทฤษฎีและการวิเคราะห์พื้นที่เท่านั้น สุดท้ายแล้วการที่จะอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนบ้านญวนสามเสน เพื่อให้สามารถรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐ ในการวางแผนปฏิบัติงานร่วมกันต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. **ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: บริษัท หิริญพัฒน์ จำกัด, 2553.
- งามพิศ สัตย์สงวน. **สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาครอบครัวญวน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2545.
- ฉัตรชัย พงษ์ประยูร. **การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2536.
- ชนัญญ์ วงษ์วิภาค. **การท่องเที่ยววัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- ชูวิทย์ สุจฉายา. **การอนุรักษ์เมือง**. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2552.
- บุญเลิศ จิตต์ตั้งวัฒนา. **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, 2548.
- บุญเลิศ จิตต์ตั้งวัฒนา. **การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด, 2549.

- ผุสดี จันทวิมล. **เวียดนามในเมืองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักรับงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541
- วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง. **การอนุรักษ์และการจัดการมรดกวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การ พิมพ์. 2552.
ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2546.
- สิทธิพร ภิรมย์รัตน์, **การอนุรักษ์ชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม: แนวคิดหลักการและผลการปฏิบัติ**, หน้าจั่วปีที่ 2546-2547, ฉบับที่ 20.
- สุคราต์น์ แสงจำนง, **ความต้องการของคนในชุมชนบ้านญวนสามเสนต่อการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่**, กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2551.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม และ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. **แนวทางจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2549
- ด้อย ชุมสาย, หม่อมหลวง. **หลักวิชาการท่องเที่ยว**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แพร่พิทยา, 2518.
- อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. **อัตลักษณ์ Identity**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2546.
- สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. **ระบบภูมิสารสนเทศ บนระบบเครือข่าย**. เข้าถึงเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2560. เข้าถึงได้จาก <http://3d-cpd.bangkok.go.th/bmaall/bma2d/index.aspx>

การสัมภาษณ์

- สัมภาษณ์ กัลยา พาสุนันท์, ตัวแทนชุมชนวัดคอนเซ็ปชันและวัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์, 26 มีนาคม 2560.
- สัมภาษณ์ จินตนา สนิทพันธุ์, ตัวแทนชุมชนวัดคอนเซ็ปชัน, 19 มีนาคม 2560.
- สัมภาษณ์ เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร, อาจารย์ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 23 มีนาคม 2560.
- สัมภาษณ์ ภวินท์ สิริสาตี, อาจารย์สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 21 มีนาคม 2560.
- สัมภาษณ์ ยงธนิศร์ พิมพ์เสถียร, อาจารย์สาขาวิชาการผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 21 มีนาคม 2560.
- สัมภาษณ์ ศักดิ์ดา ทนงศักดิ์, ตัวแทนชุมชนวัดคอนเซ็ปชัน, 12 มีนาคม 2560.
- สัมภาษณ์ สุดจิต (เศวตจินดา) สนั่นไหว, ประธานกรรมการอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรม สมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์, 23 มีนาคม 2560.
- สัมภาษณ์ สุเมธ มโนมัยย์, สังคมพัฒนา สภาภิบาลวัดนักบุญฟรังซิสซาเวียร์, 19 มีนาคม 2560.

กิติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิงหนาท แสงสีหนาท ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย รวมถึง อาจารย์ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมืองทุกท่าน ที่ให้ความรู้ และข้อเสนอแนะต่าง ๆ จนทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ และคนในชุมชนบ้านญวน สามเสน ทุกท่าน ที่ได้สละเวลาในการให้สัมภาษณ์ และให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับชุมชนบ้านญวน สามเสน และแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ขอขอบคุณครอบครัว และเพื่อน ๆ ที่ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และเป็นกำลังใจตลอดมา

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยศิลปากร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ที่ได้ให้โอกาสในการศึกษาเรียนรู้ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาในสถาบันแห่งนี้

คุณค่าหรือประโยชน์อันเกิดจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาแด่พระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ที่อบรมสั่งสอน แนะนำ ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจอย่างดียิ่งเสมอมา